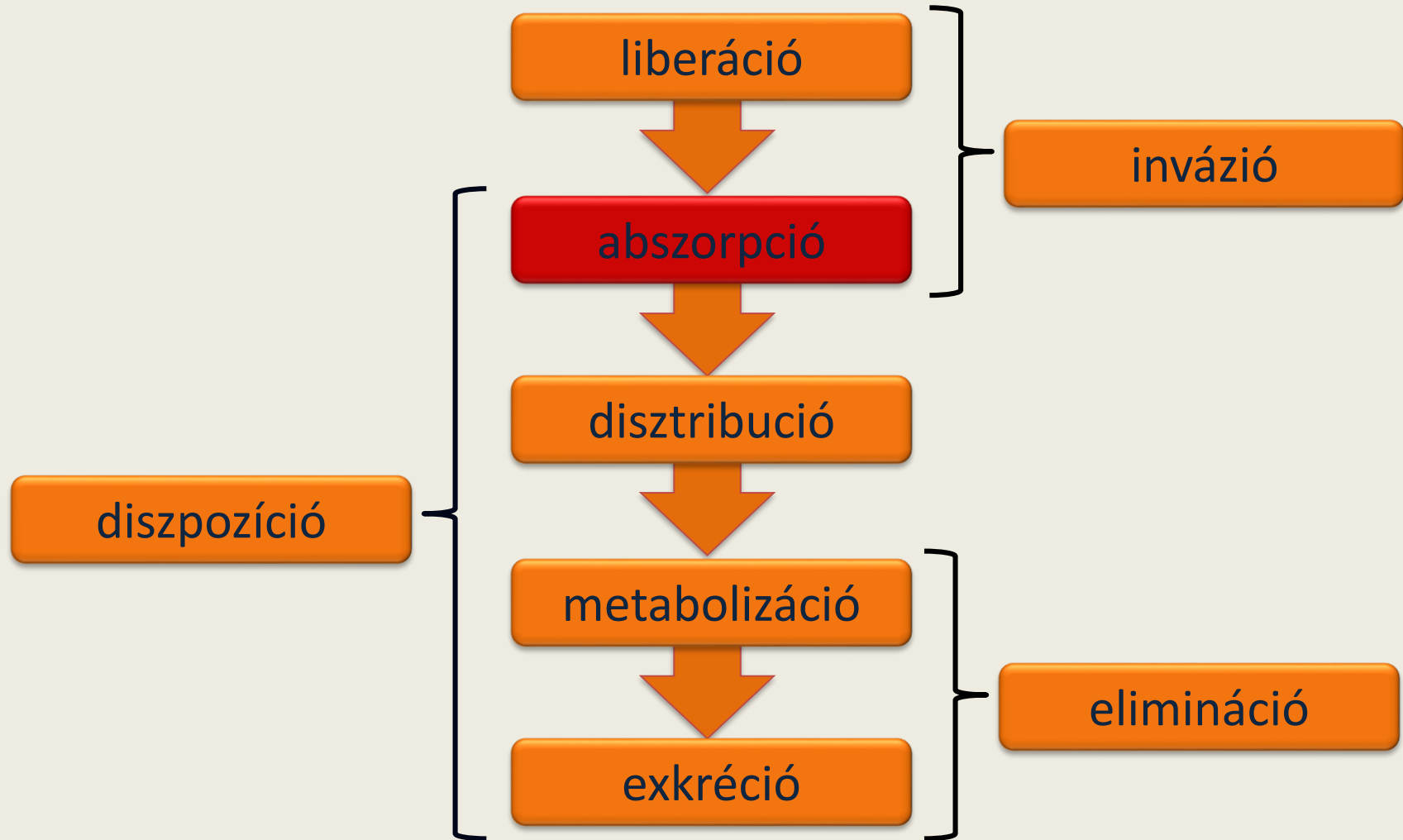

ABSZORPCIÓ

*Pécsi Tudományegyetem
Gyógyszertechológiai és Biofarmáciai Intézet*

Abszorpció

ADME → LADME

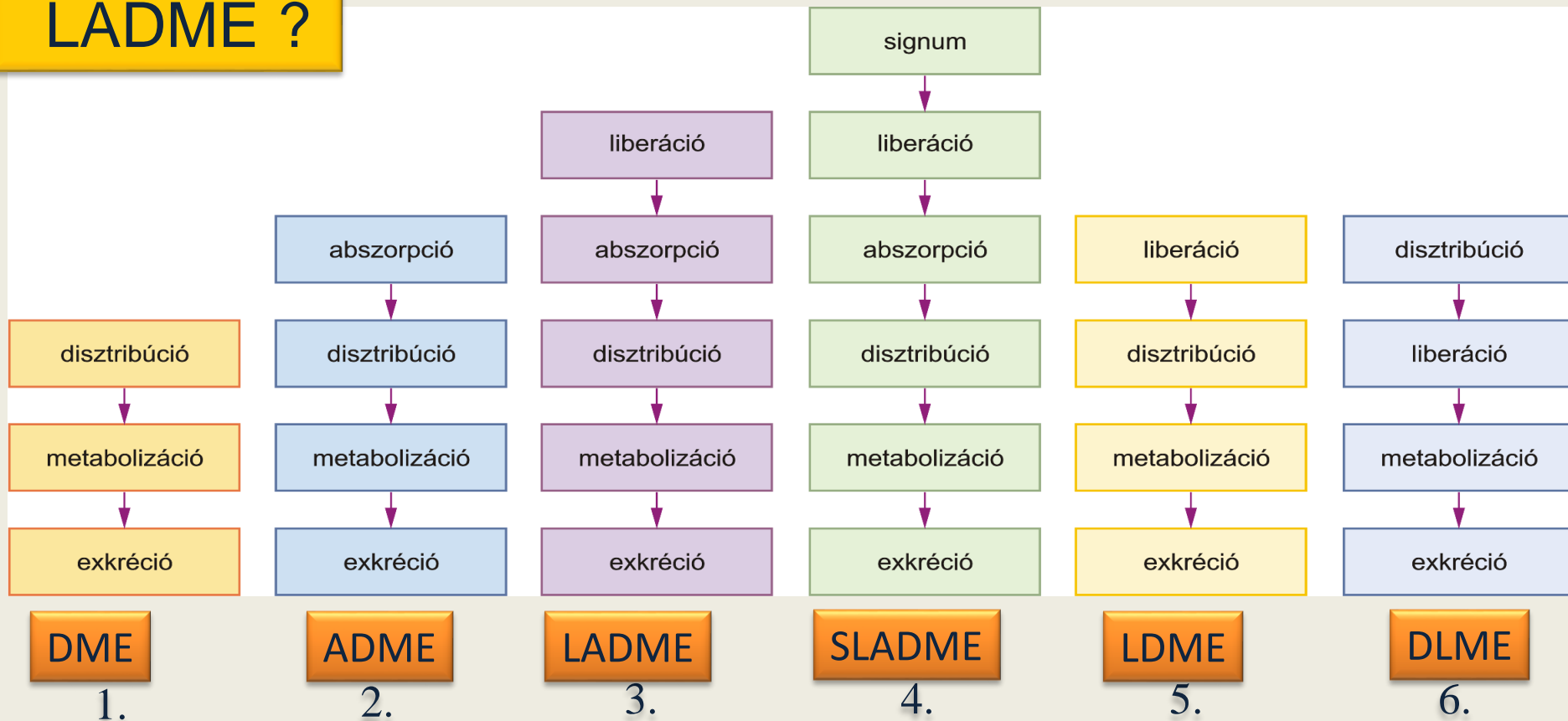

Abszorpció

Definíció

Abszorpció alatt azt a folyamatot értjük, ami lehetővé teszi, hogy a gyógyszerkészítményből a hatóanyag felszívódás útján a vérkeringésbe jusson szisztémás hatás kifejtése céljából.

LADME ?

1. intravénás oldat (injekció) adása
2. oldat perorális (pl. hatóanyag oldata) gyógyszerbevitel
3. hagyományos vagy módosított hatóanyag-leadású rendszerek (pl. mátrix tableta, mikrokapszula, mikropellet) adása
4. önszabályozó rendszerek (pl. implantátumok)
5. nanorendszerek (pl. micellák, liposzómák, dendrimerek, kohleátok) intravénás adása
6. célzott hatású nanorendszerek

Transzport folyamatok

Transzport folyamatok

Inter- és intracelluláris lehetőségek

A gyógyszer a szervezetbe juthat :

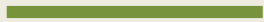
1. a sejteken keresztül (**transzcelluláris** áthaladás) és
2. a sejtek közötti résen keresztül (**paracelluláris** áthaladás)

Transzport folyamatok

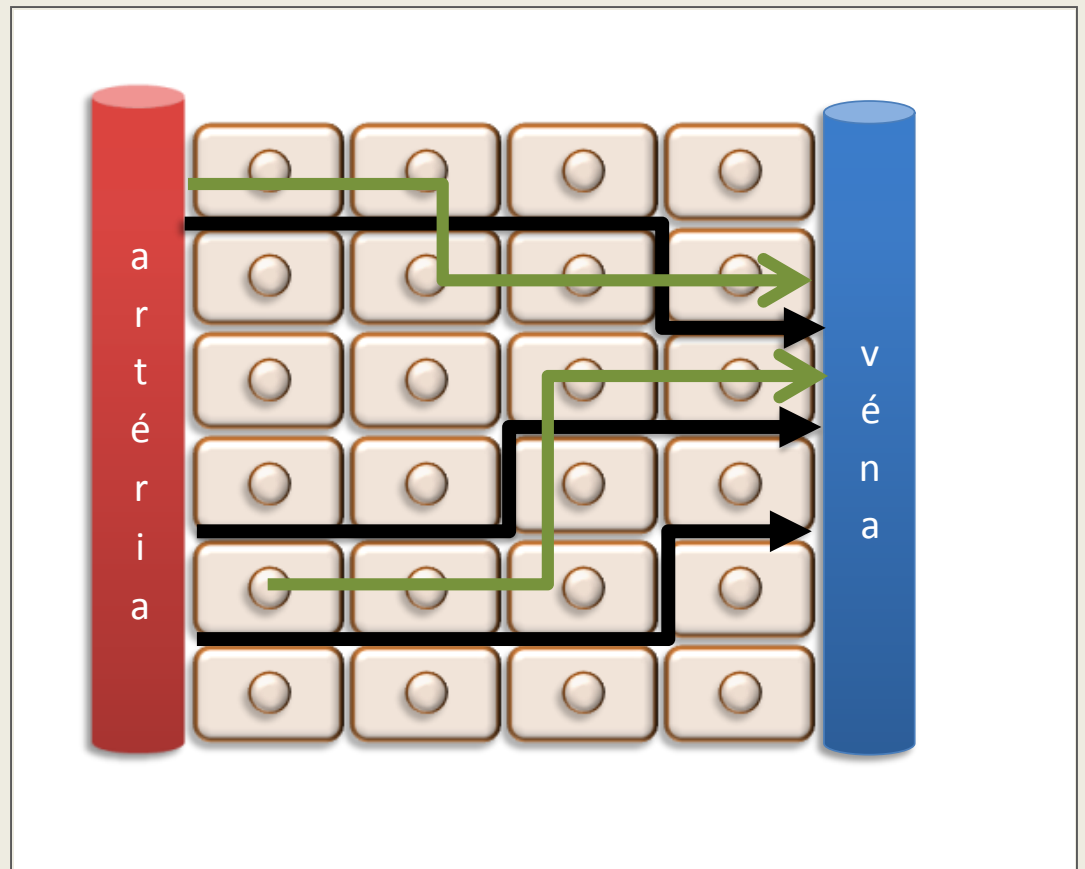
Paracelluláris- és transzcelluláris lehetőségek

A hatóanyag szervezeten belüli mozgását az inter- és intracelluláris áthaladás lehetőségei határozzák meg

transzcelluláris

paracelluláris

Transzport folyamatok

Transzcelluláris- és paracelluláris lehetőségek

Transzcelluláris transzport	karrier nélküli transzport <ul style="list-style-type: none"> - passzív diffúzió, - ionpár transzport karrier közvetített transzport <ul style="list-style-type: none"> - facilitált diffúzió, - aktív transzport endocitózis (fagocitózis és pinocitózis) exocitózis
Paracelluláris transzport	filtráció póruson keresztül

Transzport folyamatok

Paracelluláris transzport

A paracelluláris transzport során filtráció történik a pórusokon keresztül.

A filtrációt részben a **membrán két oldalán lévő nyomáskülönbség**, részben a **filtrálandó molekulák mérete**, valamint a **membrán pórusnagysága** határozza meg, amelyen a molekuláknak át kell férnie.

A paracelluláris transzport fontos pl. a kalcium, cukrok, aminosavak, peptidek olyan mennyisége esetében, amely meghaladja a karrierfehérje kapacitását.

Transzport folyamatok

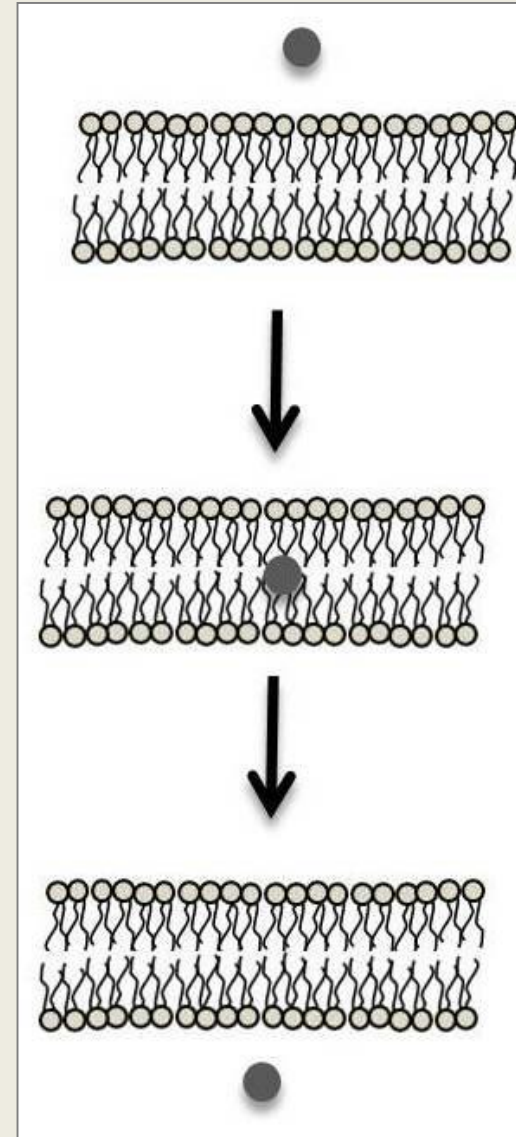
Passzív diffúzió

A farmakonok membránokon való átjutásának leggyakoribb útja a passzív diffúzió.

Az **apoláros, töltéssel nem rendelkező** gyógyszermolekulák a **koncentráció-grádiens irányában** haladnak át a membránon.

A folyamat **hajtóereje** a membrán két oldalán, a donor és az akceptor oldal közötti **koncentráció-különbség**.

A folyamat a koncentráció kiegyenlítődéséig tart, és nem igényel energia befektetést.

Transzport folyamatok

Ionizáció

A passzív diffúziót elsősorban a molekulák lipoid-oldékonysága valamint a lipoid-víz megoszlási hányadosa jellemzi.

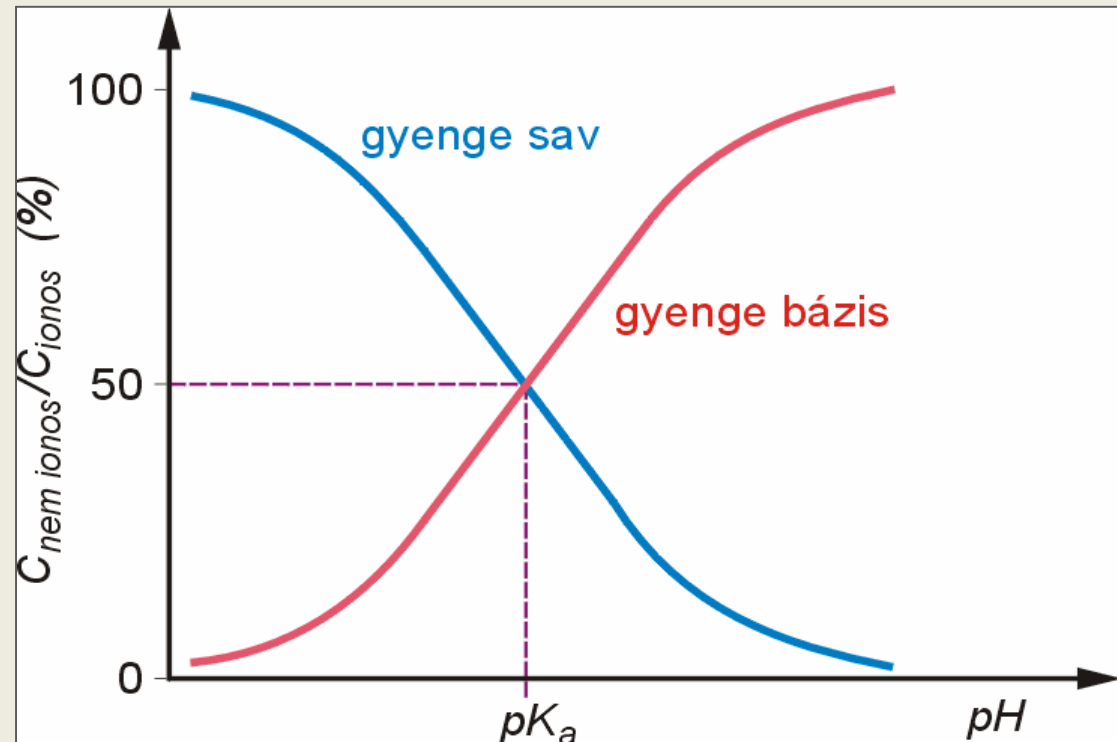
A **Henderson-Hasselbalch** egyenlet szerint a molekulák ionos (C_{ionos}) és nemionos ($C_{nemionos}$) formáinak aránya gyenge savak és gyenge bázisok esetében jelentősen függ a környezet pH-értékétől.

Gyenge bázis esetében:

$$pH - pK_a = \lg \frac{C_{nemionos}}{C_{ionos}}$$

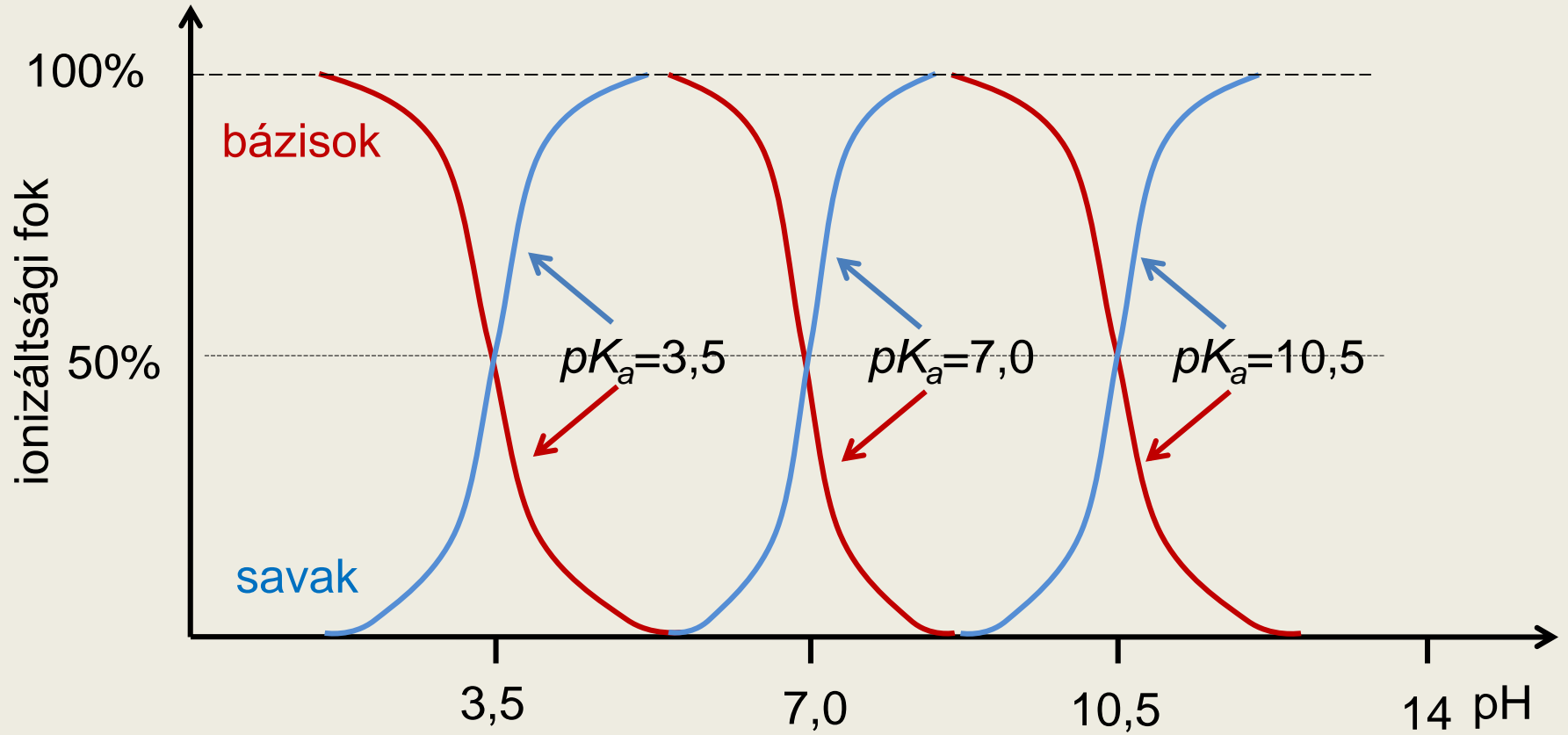
Gyenge sav esetén:

$$pH - pK_a = \lg \frac{C_{ionos}}{C_{nemionos}}$$

Transzport folyamatok

Ionizáció

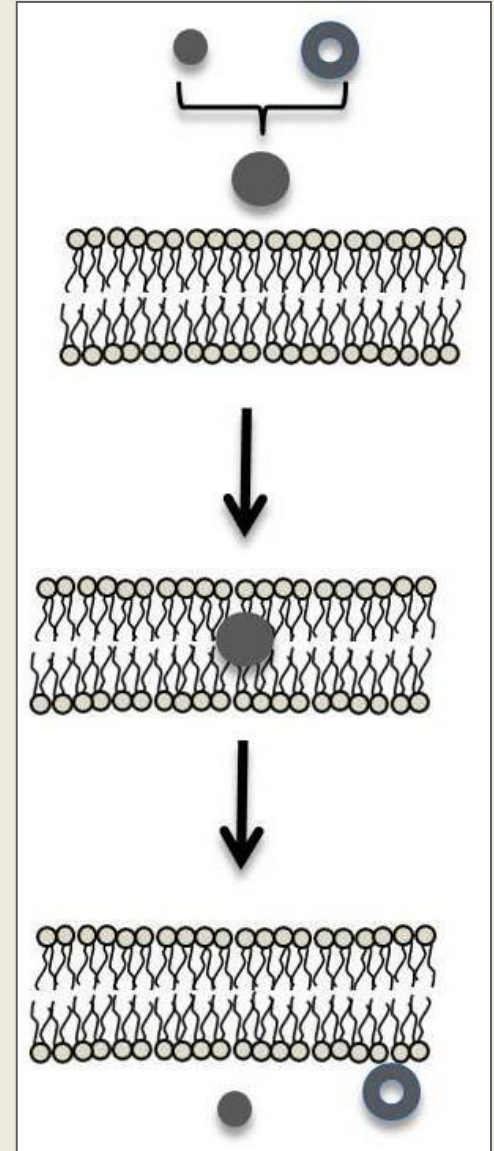
Transzport folyamatok

Ionpár transzport

Erősen ionizált, csekély lipoid-víz megoszlási hányadossal rendelkező molekulák (pl. kvaterner ammónium bázisok) számára is lehetővé teszi a passzív diffúziót.

A lipofób molekulák ionpár-komplexet képeznek a tápcsatorna mucinjával, vagy más, velük ellentétes töltésű molekulákkal, úgy, hogy a komplexben töltésük kiegyenlített és árnyékolt.

Az így képződött neutrális komplex már passzív diffúzióval képes átjutni a membránon.

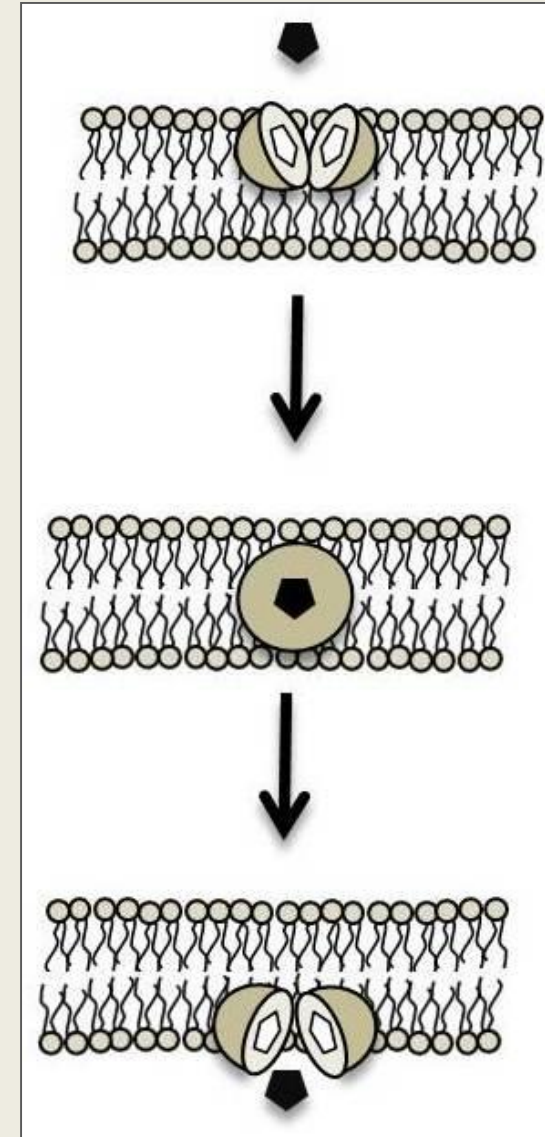
Transzport folyamatok

Facilitált transzport

Elsősorban ionok és kisméretű, poláris molekulák (pl. glukóz) szállítására alkalmas.

A **karriermolekula** megkönnyíti a szubsztrátnak behatolását a lipid kettősrétegbe. A hordozó fehérje alakja (konformációja) a kötéskor megváltozik és eredeti formáját a szállítás elvégzése után nyeri vissza. A transzportot ez esetben is a membrán két oldalán levő **koncentráció-különbség** határozza meg épp úgy, mint egyszerű diffúziónál. Elegendő számú hordozó esetén a transzport kinetikája követi a Fick törvényt.

Energia szükséglet nélkül működik, de **telítődhet**, azaz a folyamatot a szabad karrierkötő helyek (pl. B₁₂-vitamin esetében az intrinsic faktor) száma is befolyásolja.

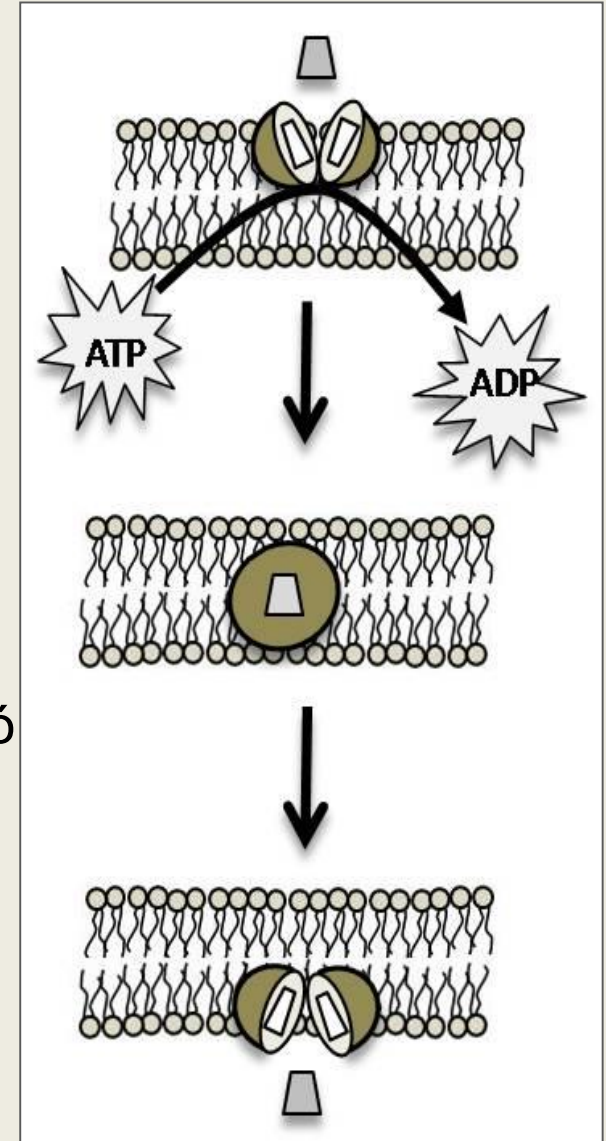

Transzport folyamatok

Aktív transzport

Aktív transzport esetében a molekula képes a biológiai membrán **koncentráció gradiensével ellentétes** irányba haladni. Ionok az elektrokémia potenciállal szemben (pl. negatív töltésű ion a negatív töltésű régió irányában) képesek mozogni.

A nukleozid-trifoszfátok közül az **ATP** az általános energiaátvivő szerepét tölti be. Az iontranszporthoz szükséges energiát az ATP bontásakor felszabaduló energia szolgáltatja.

Transzport folyamatok

Endo-és exocitózis

Endocitózis során a sejt plazmamembránja bekebelezi a különböző részecskéket. A membrán felszínére adszorbeált nagyobb (>500 nm) részecskék (baktériumok, vírusok, gyógyszerkristály, nanorészecskék) **fagocitózis** illetve az apróbb illetve oldatban lévő molekulák **pinocitózis** révén kerülnek felvételre.

Az endocitózis jelensége felhasználható célzott hatóanyagleadást elérésére, nanoméretű hordozóhoz (pl. liposzóma) illetve monoklonális antitestekhez kapcsolt daganat-gátló vegyületeknek a sejtbe juttatására.

Az **exocitózis** alkalmával az endocitózis mechanizmusának tükörképeként az intracellulárisan jelenlévő idegen anyagok kilökődnek a sejtől a membrán kitüremkedésével.

Abszorpciót meghatározó főbb tényezők

1. Gyógyszerforma
2. Hatóanyag oldhatósága
3. (Mikro)környezet kémhatása
4. Abszorpciós felszín
5. Permeabilitás
6. Mikrocirkuláció (vérellátás)

Abszorpció

Kioldódási sebesség

liberáció

abszorpció

nedvesedés,
szétesés

kioldódás

hígulás

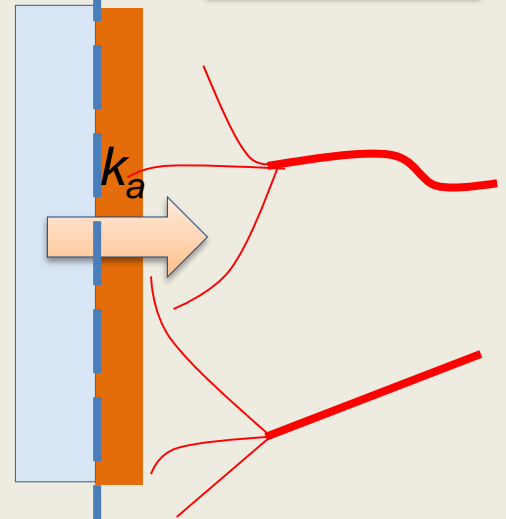
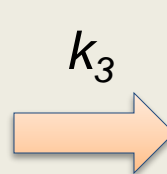
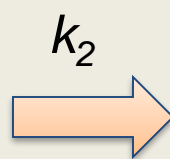
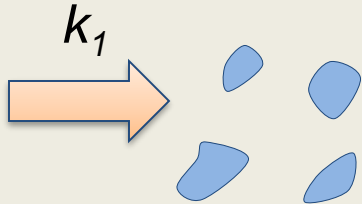
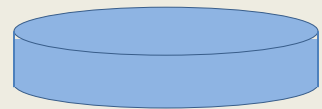
felszívódás

k_1

k_2

k_3

k_a

készítmény

szemcsék

oldat

oldat

oldat

Abszorpció

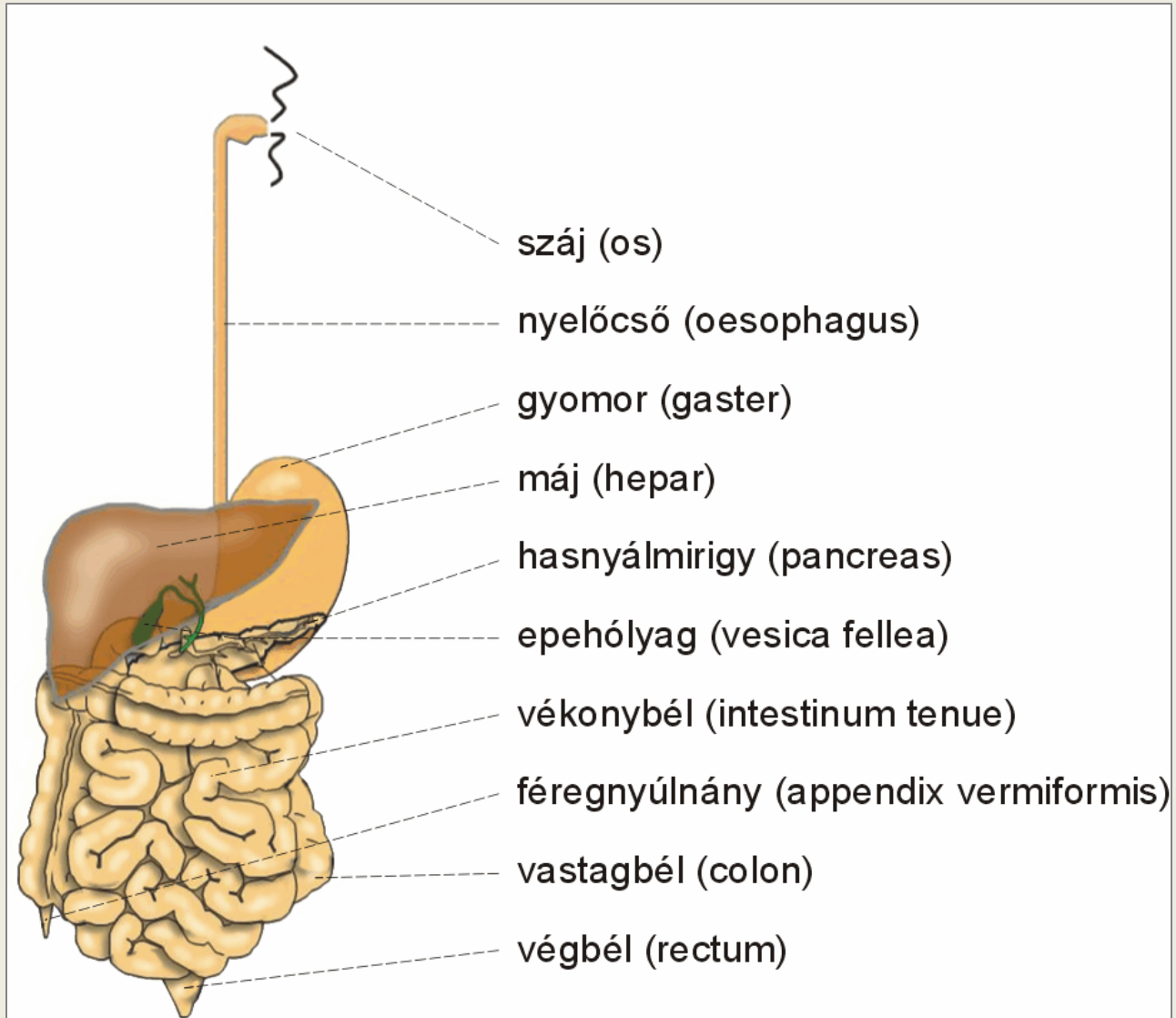
Gyógyszer-adagolási lehetőségek

A felszívódás sebességét és mértékét az abszorpció helyének (pl. emésztő-rendszer, tüdő, bőr) eltérő anatómiai felépítése, vagyis a biológiai barrier hámsejtjeinek típusa és fiziológiás környezete alapvetően meghatározza.

Abszorpció az emésztőrendszeren keresztül

Abszorpció

Emésztőrendszer

Abszorpció

Az emésztőrendszer fő jellegzetességei

- hatalmas felület
- sajátos szervi, szöveti felépítés
- alkalmasság abszorpcióra és exkrécióra
- alkalmasság lebontásra és szintézisre
- tartózkodási idő
- sajátos pH viszonyok
- enzim-rendszer

Abszorpció

A készítmény átalakulása az emésztőrendszerben

1. Fizikai úton

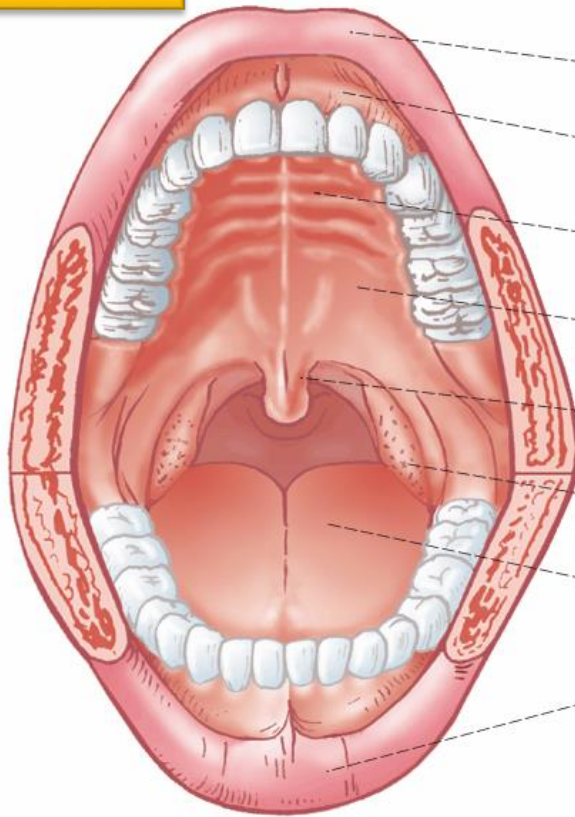
- rágással (rágó tableta)
- nedvesítéssel, széteséssel, oldással
  - a nyálban (szublingvális, bukkális, oldódó tableta),
  - GI nedveiben (gyomorban, vagy bélben oldódó rendszerek)

• 2. Kémiai úton

- oldás
- pH hatás
- enzimatis bontás

Abszorpció

Szájüreg

felső ajak (labium oris superior)

fogíny (gingiva)

kemény szájpad (palatum durum)

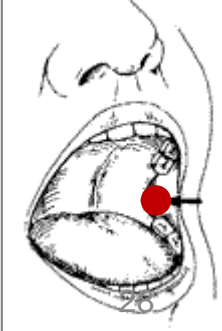
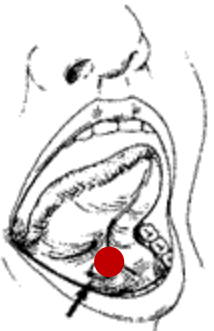
lágyszájpad (palatum molle)

nyelvcsap (uvula palatina)

szájpadmandula (tonsilla palatina)

nyelv (lingua)

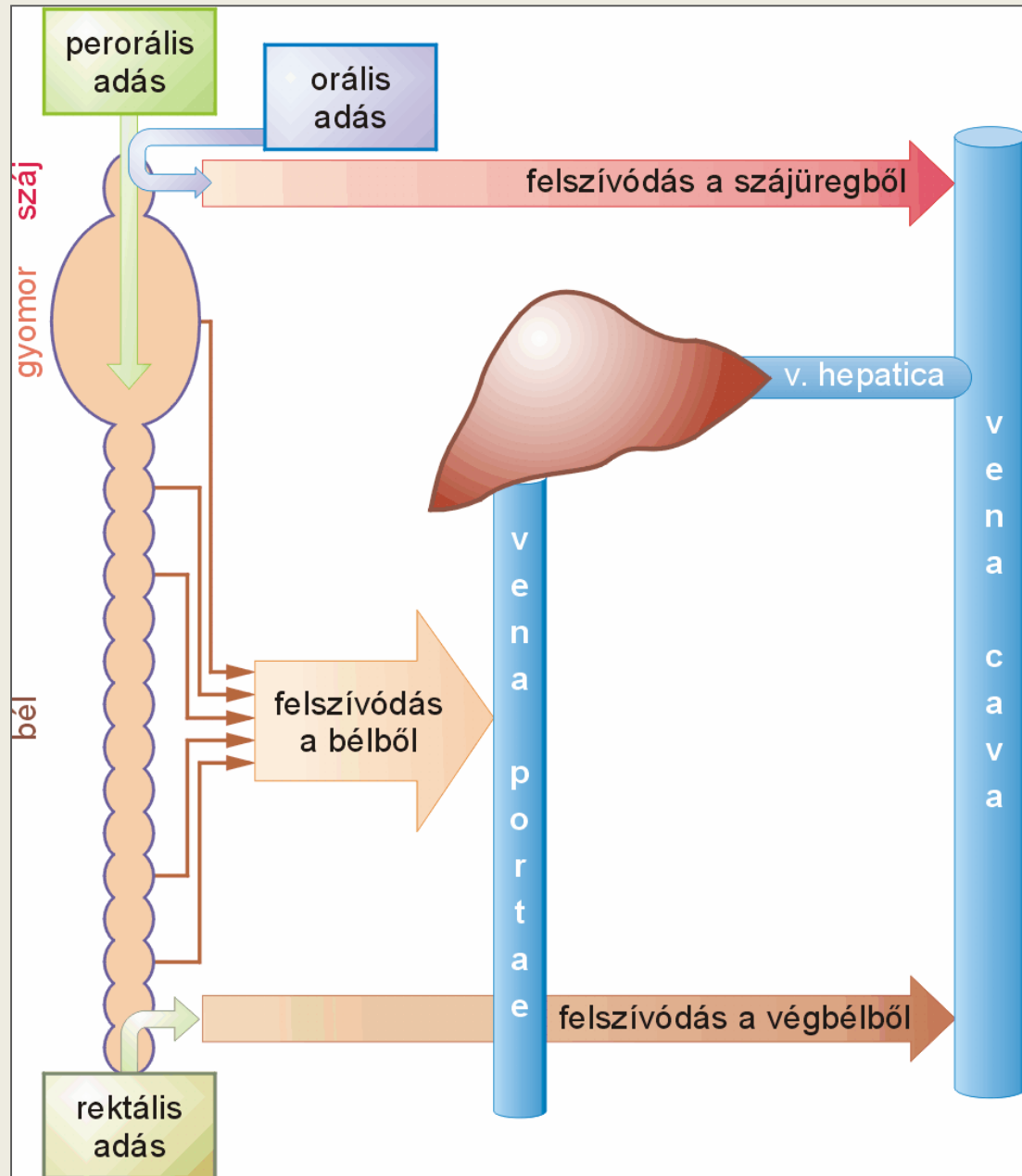
alsó ajak (labium oris inferior)

Abszorpció

Emésztőrendszer

nifedipin

nitroglicerín

captopril

Szájnyálkahártyán történő felszívódás

Előny

- **Gyors felszívódás**
- **First-pass effect hiánya**
- **Neutrális pH (pH~7)**
- **Kényelmes (patient compliance)**

Hátrány

- **Szájnyálkahártya irritáció**
- **Kellemetlen íz (szublingvális készítményeknél)**
- **Nem adható eszméletlen betegeknek**

Orális készítmények

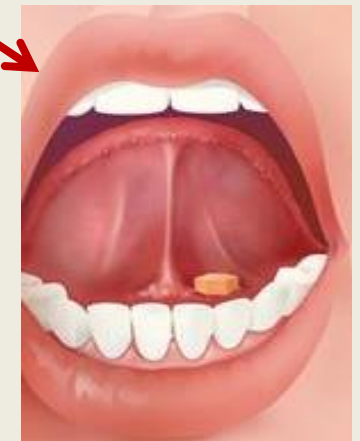
Oldatok, emulziók, szuszpenziók

Rágótabletták

Bukkális tabletták (a pofa és íny között oldódnak ki)

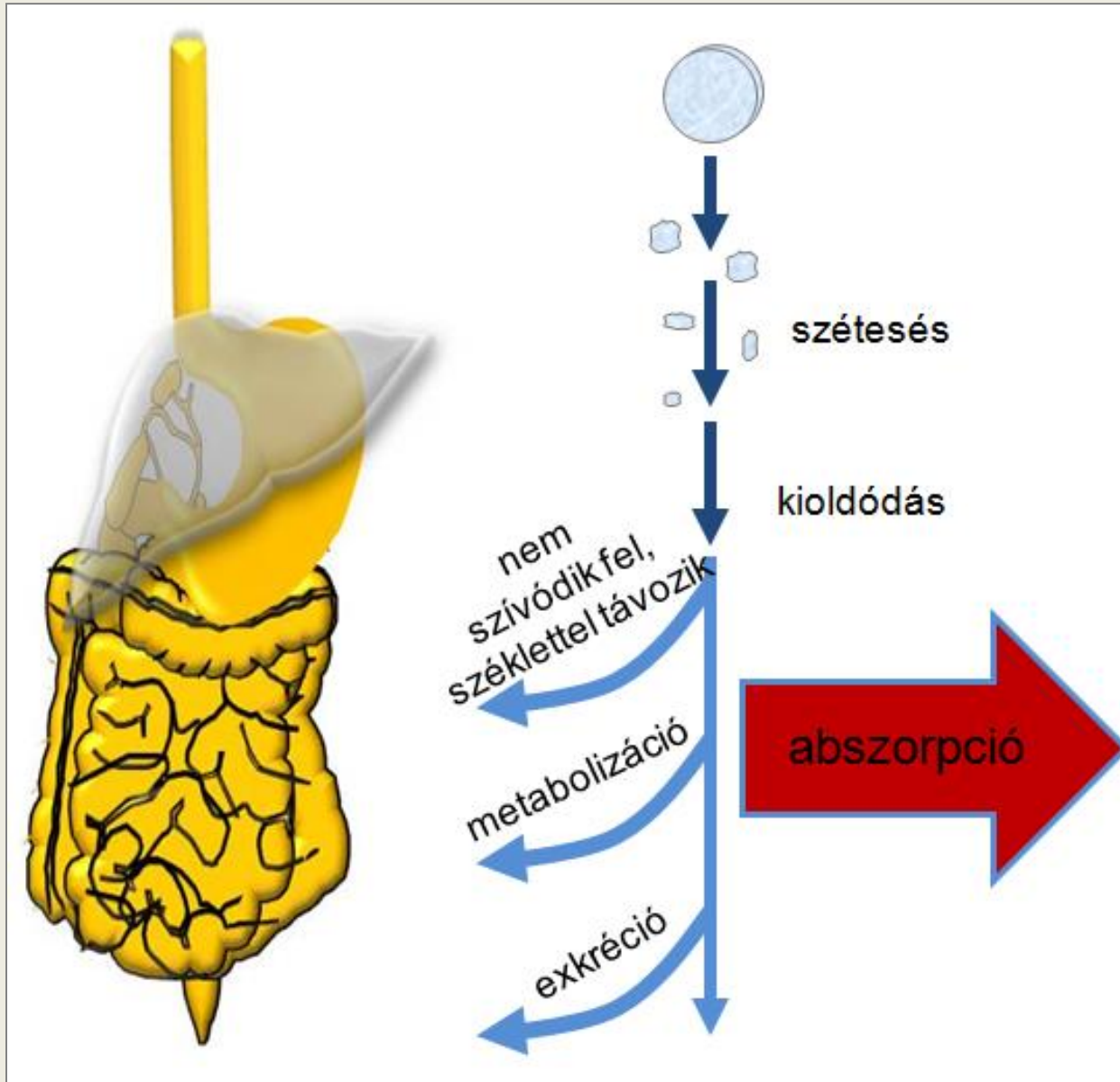
Szublingvális tabletták (nyelv alatt oldódnak ki)

Rágógumik

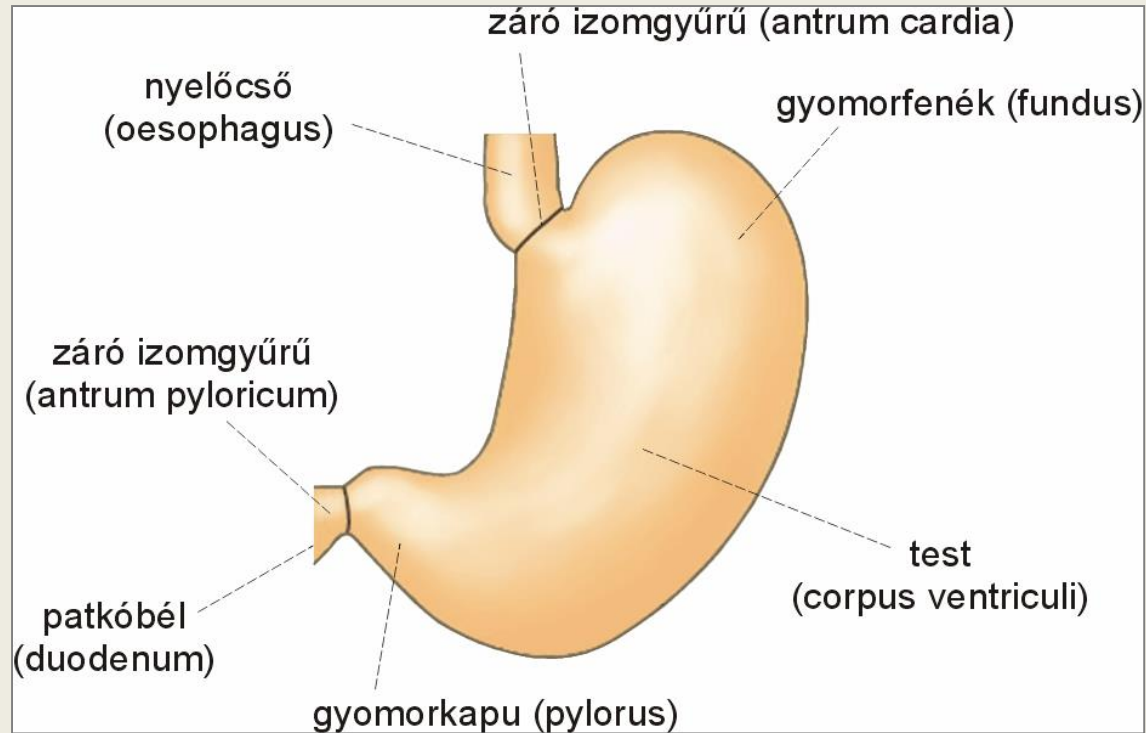
Abszorpció

GI

Abszorpció

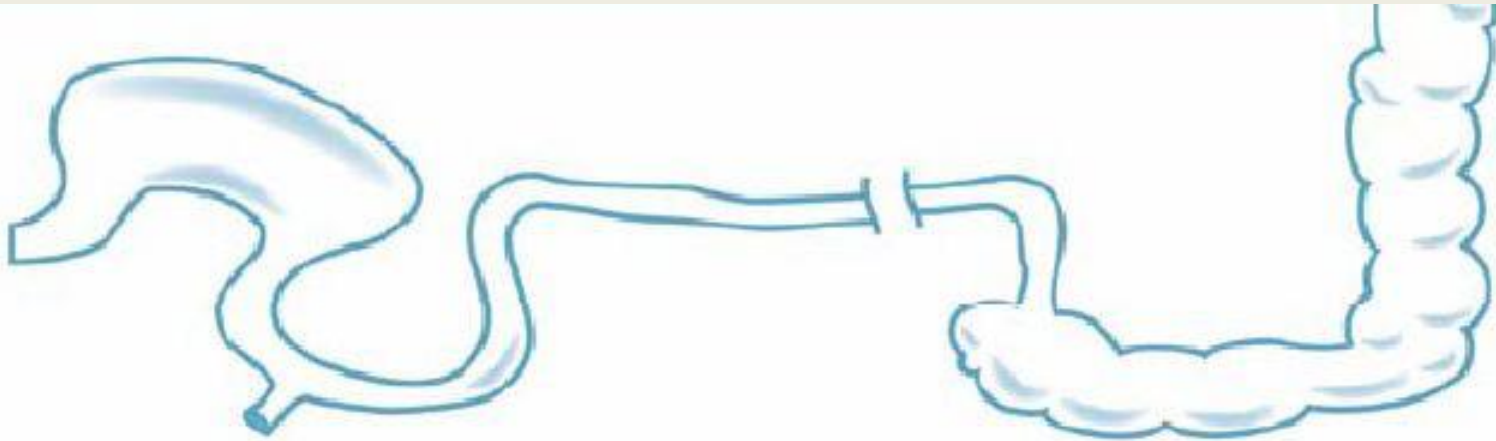
Gyomor

szerv	hosszúság (m)	felület (m ²)	pH	tartózkodási idő	mikro-organizmus
gyomor gaster	0,2	0,2	1,0-2,5	1-5 óra	~10 ²

pH viszonyok

Emésztőrendszer

Stomach

Jejunum

Ileum

Colon

pH

1.4-2.1

4.4-6.6

6.8-8.6

5-8

fasting

3-7

5.2-6.2

6.8-8.0

5-8

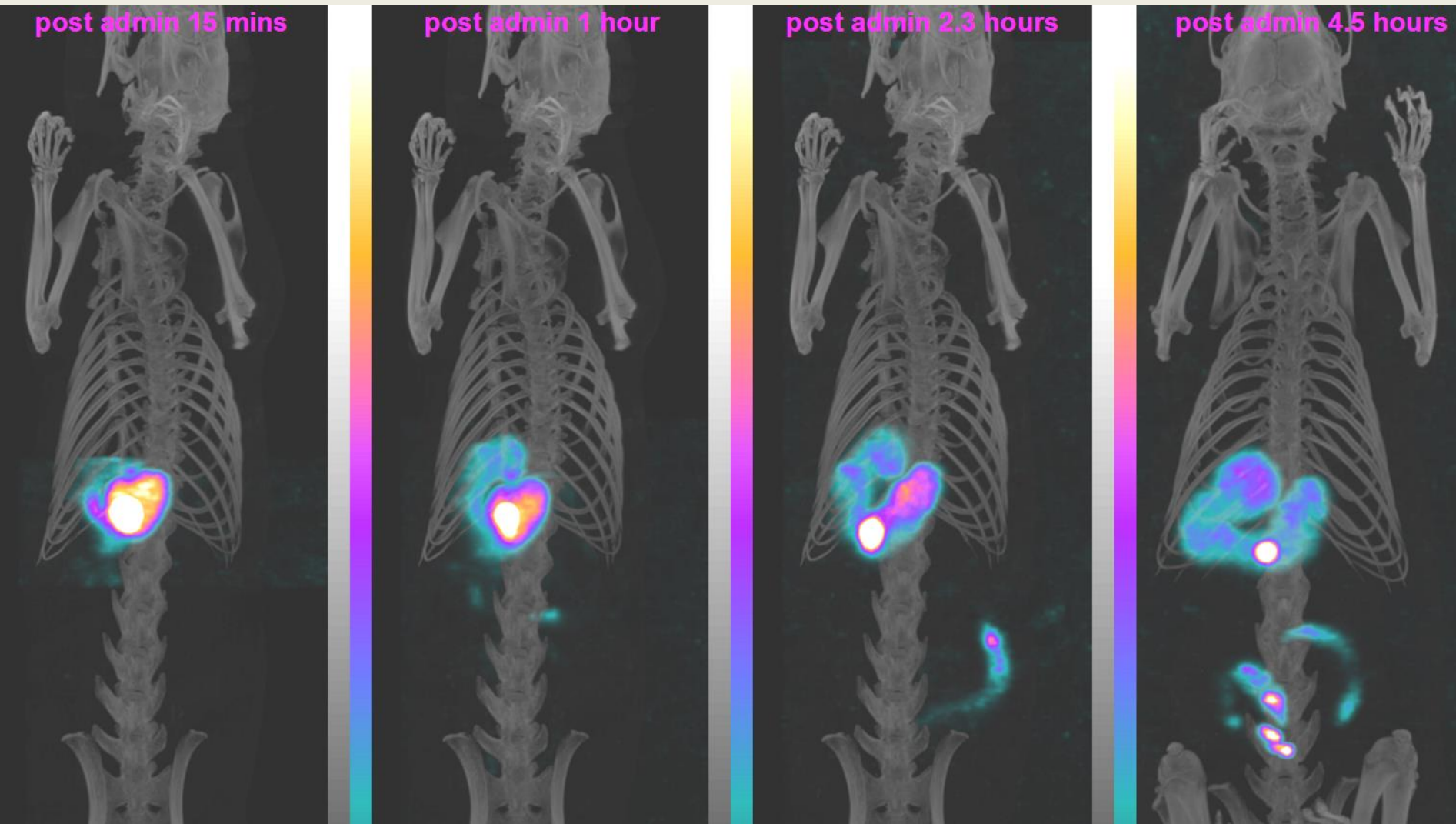
fed

FDDS – floating drug delivery system (Gasztroretentív / Úszótabletták)

Gallium-76 izotóppal jelölt úszótabletták vizsgálata

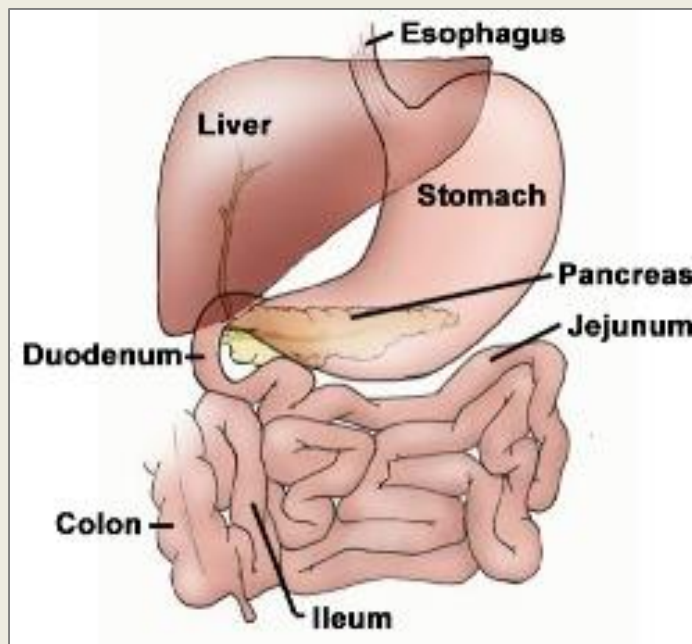
Preformulation studies and optimization of sodium alginate based floating drug delivery system for eradication of *Helicobacter pylori*

Péter Diós^{a, *}, Sándor Nagy^a, Szilárd Pál^a, Tivadar Perneckera^a, Béla Kocsis^b, Ferenc Budán^{c, d}, Ildikó Horváth^c, Krisztián Szigeti^c, Kata Bölcskei^e, Domokos Máthé^c, Attila Dévay^a

European Journal of Pharmaceutics and Biopharmaceutics, Vol. 96, October 2015, Pages 196–206

Abszorpció

Vékonybél

szerv	hosszúság (m)	felület (m ²)	pH	tartózkodási idő	mikro-organizmus
patkóbél duodenum	0,3	0,02	5-6,5	>5 perc	$\sim 10^2$
éhbél jejunum	3	100	6,9	1-2 óra	$\sim 10^2$
csípőbél ileum	4	100	7,6	2-3 óra	$\sim 10^7$

Abszorpció

- Felszívódás a vékonybélből
  - A belek vér- és nyirokkeringése kiváló,
  - a bélrendszer pH-ja egyre lúgosabbá válik (pH 3-6)
  - főleg a bázikus karakterű gyógyszerek felszívódására alkalmas hely
  - A jejunum felső szakaszán a gyógyszer-felszívódás általában befejeződik
  - A felszívódásban döntő szerepet a passzív diffúzió játszik. Így a vegyületek pKa értéke és a környezeti pH meghatározó a felszívódásban.

Abszorpció

- Felszívódás a vékonybélből
  - A felszívódás legnagyobb hányada itt történik
  - A bélbolyhokkal a belső felület igen nagy (200-250 m²)
  - A beleken történő áthaladás sebessége is (főleg a végletek: székrekedés, hasmenés) befolyásolja a felszívódást.
  - Heves bélperisztaltika esetén (hasmenés) a vastagbelek is részt vehetnek a felszívódásban.
  - A rövid tranzitidő csökkenti, a hosszabb növeli a felszívódás intenzitását.

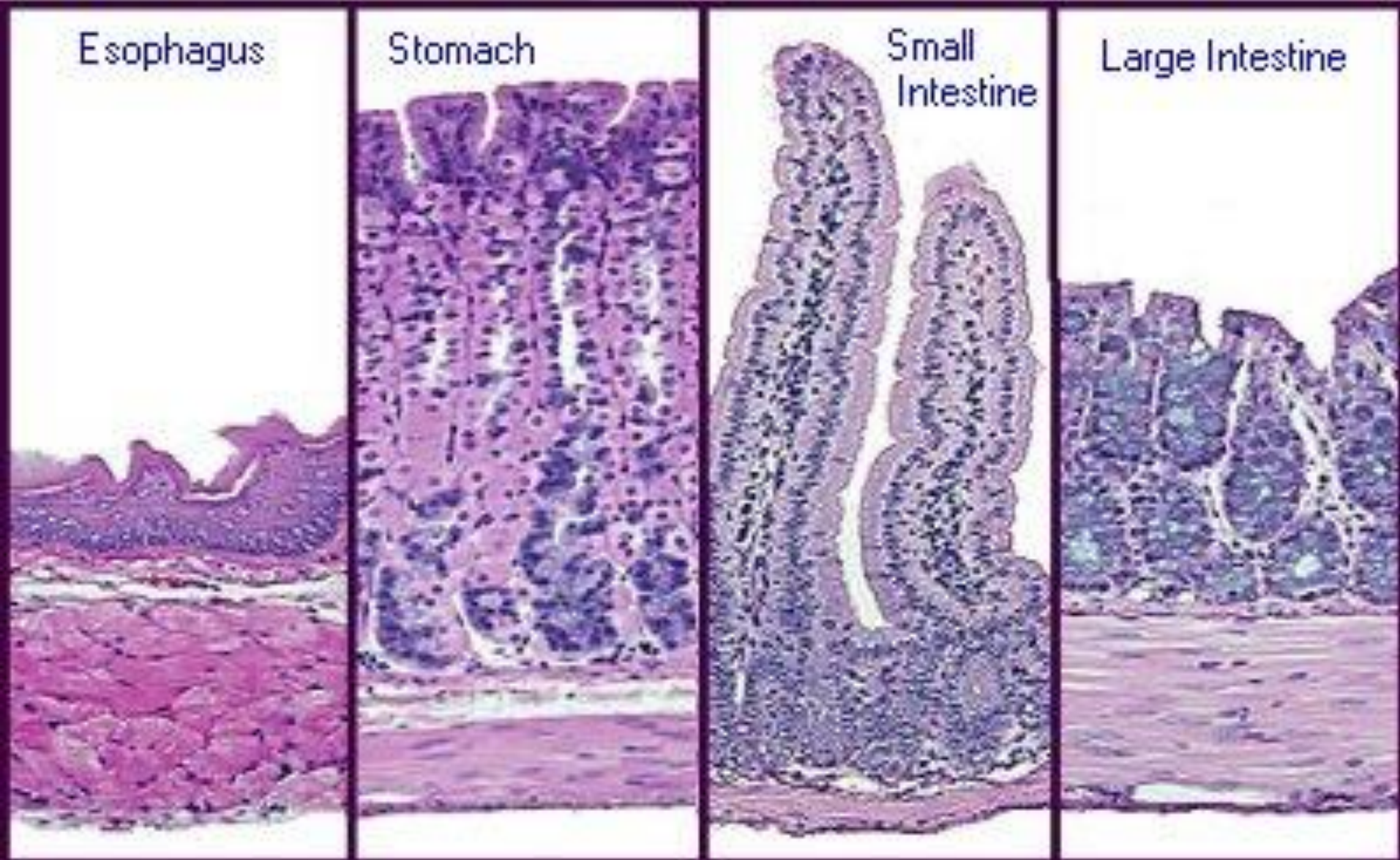
Abszorpció felszínek

Esophagus

Stomach

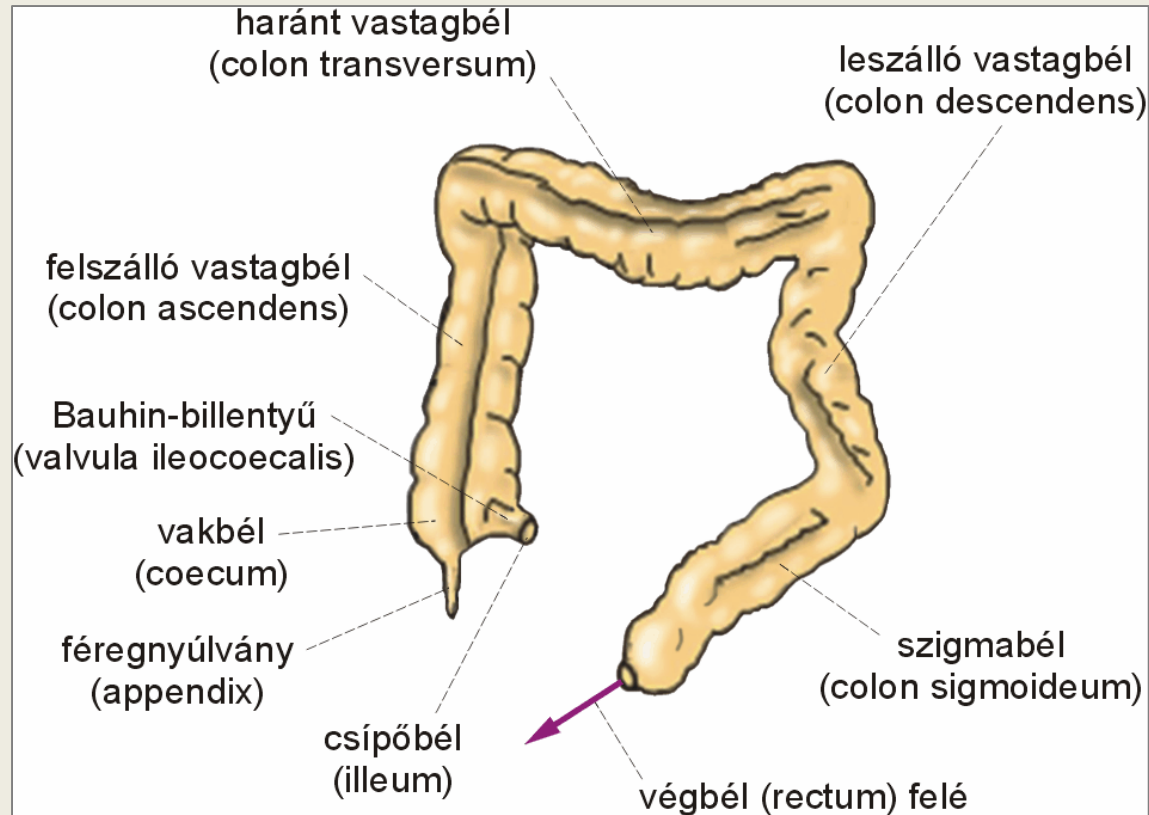
Small
Intestine

Large Intestine

Abszorpció

Vastagbél

szerv	hosszúság (m)	felület (m ²)	pH	tartózkodási idő	mikro-organizmus
vastagbél colon	1,5	3	5,5-7,8	15-48 óra	~10 ¹¹

Abszorpció

- **Felszívódás a vastagbélből**
  - A felszívódás elhanyagolhatóan kicsi
  - Saját baktérium-flórája van, ezért lehetőség van a mikroorganizmusok segítségével a hatóanyag felszabadítására
  - Lokális hatású készítmények a helyi kezelésre

Perorális gyógyszeralkalmazást követő felszívódás

Előny

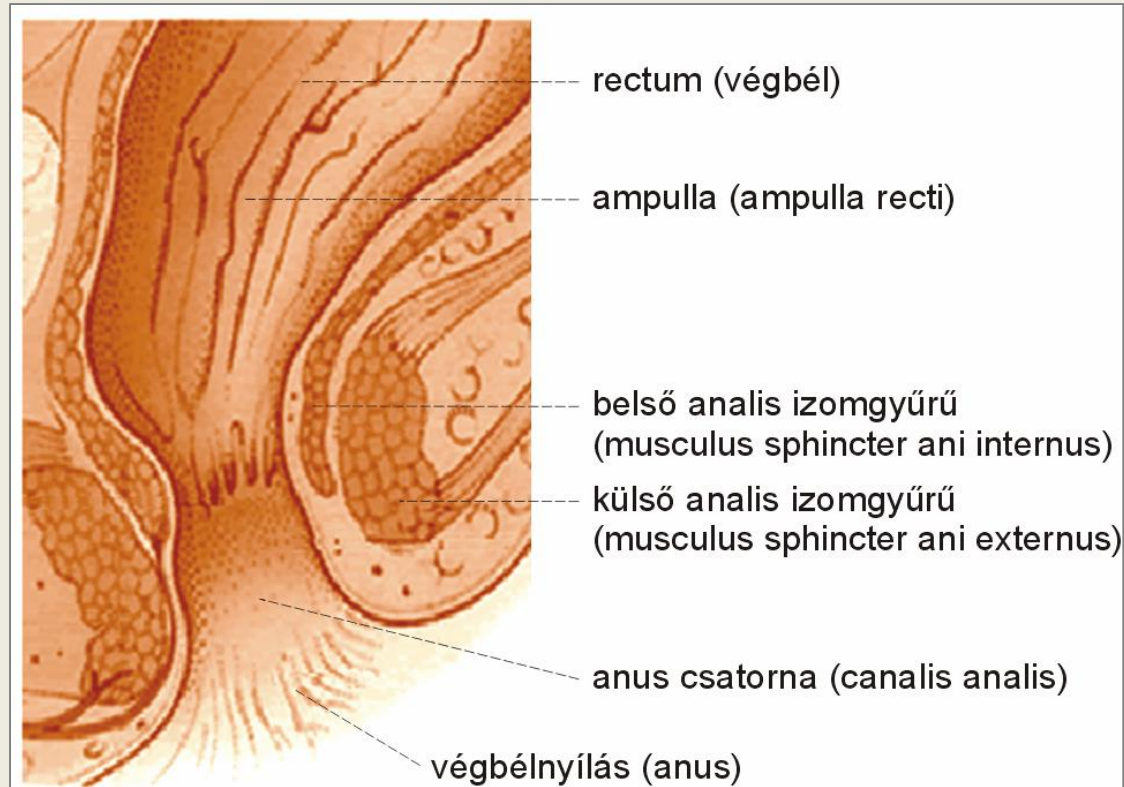
- **Viszonylag biztonságos**
- **Kényelmes (patient compliance)**
- **A felszívódás helye , ideje befolyásolható (módosított hatóanyag-leadású tabletták)**
- **A felszívódás programozható**

Hátrány

- **GI irritáció**
- **Hatóanyag inaktiválódása**
- **Relative lassú felszívódás és hatáskezdet**
- **Tökéletlen felszívódás**
- **First-pass effect (első májáterámlás)**
- **Étel interakció**
- **Nem adható eszméletlen betegeknek**
- **Fiziológiás környezet változásai szabálytalanná tehetik**

Abszorpció

Végbél

szerv	hosszúság (m)	felület (m ²)	pH	tartózkodási idő	mikro-organizmus
végbél rectum	0,15-0,18	0,03	7,3-7,7	10-30 perc	~10 ¹⁰

Abszorpció

- Felszívódás a végbélből
  - A rektumból gyors az abszorpció
  - Nincs „first-pass effect”
  - Magatehetetlen, közreműködésre képtelen betegek, gyerekek esetében
  - Gyomornyálkahártyát izgató hatóanyagoknál alkalmazzuk
  - Kúpok, klizmák

Rektális felszívódás

Előny

- *Eszméletlen betegeknek is*
- *Gyermekeknek is*
- *Hányás esetén*
- *Viszonylag gyors felszívódás*
- *Nincs first pass effect*

Hátrány

- *Kényelmetlen*
- *Rossz patient compliance*
- *Kevés kioldó közeg*
- *Bizonytalan felszívódás*

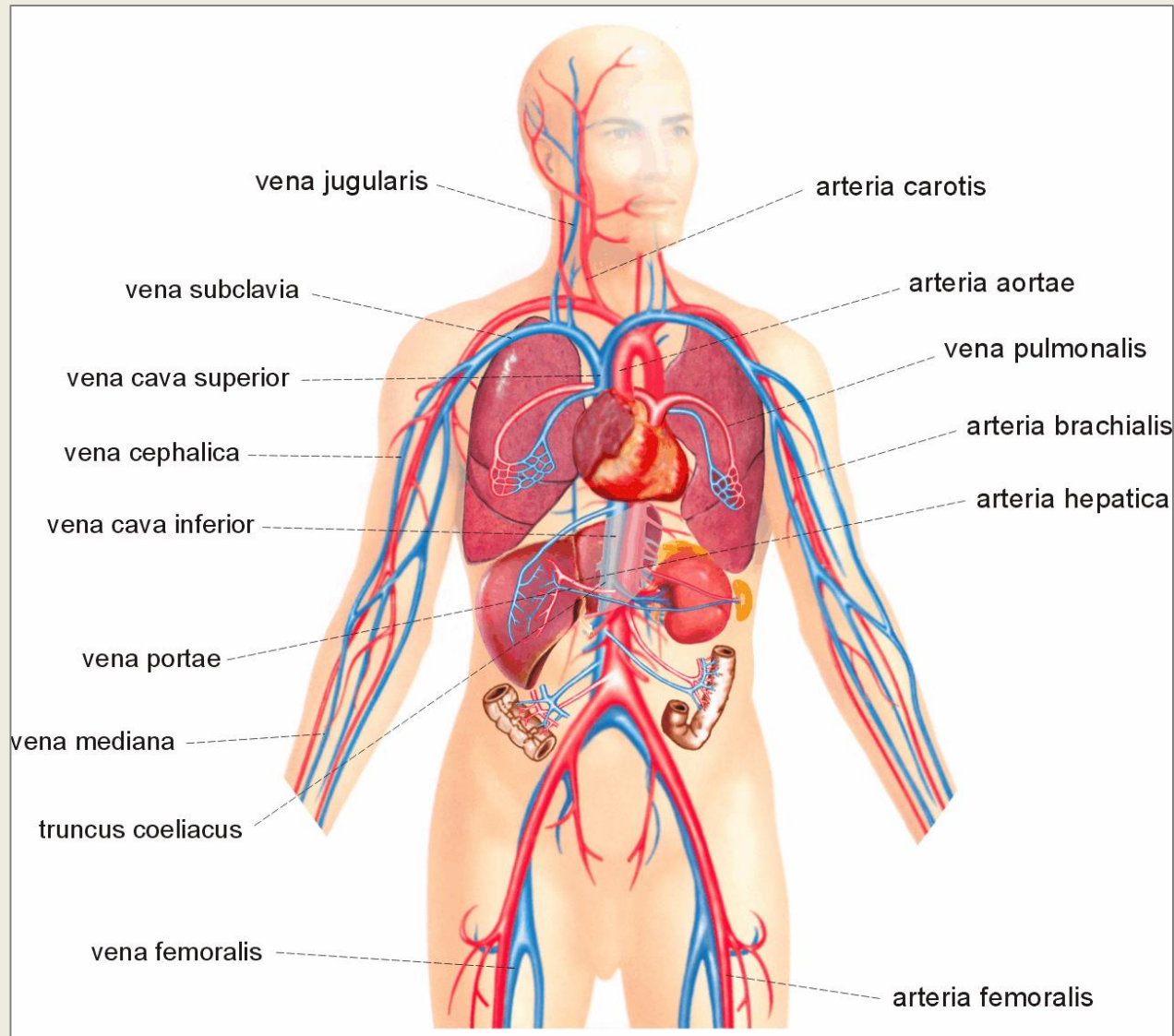
Rektálisan alkalmazott gyógyszerformák

- Oldatok, emulziók, szuszpenziók (klizmaként)
- Gélek
- Gyógyszeres tamponok
- Végbélkúpok
- Végbélkapszulák

Parenterális adagolás

Abszorpció

Érrendszer

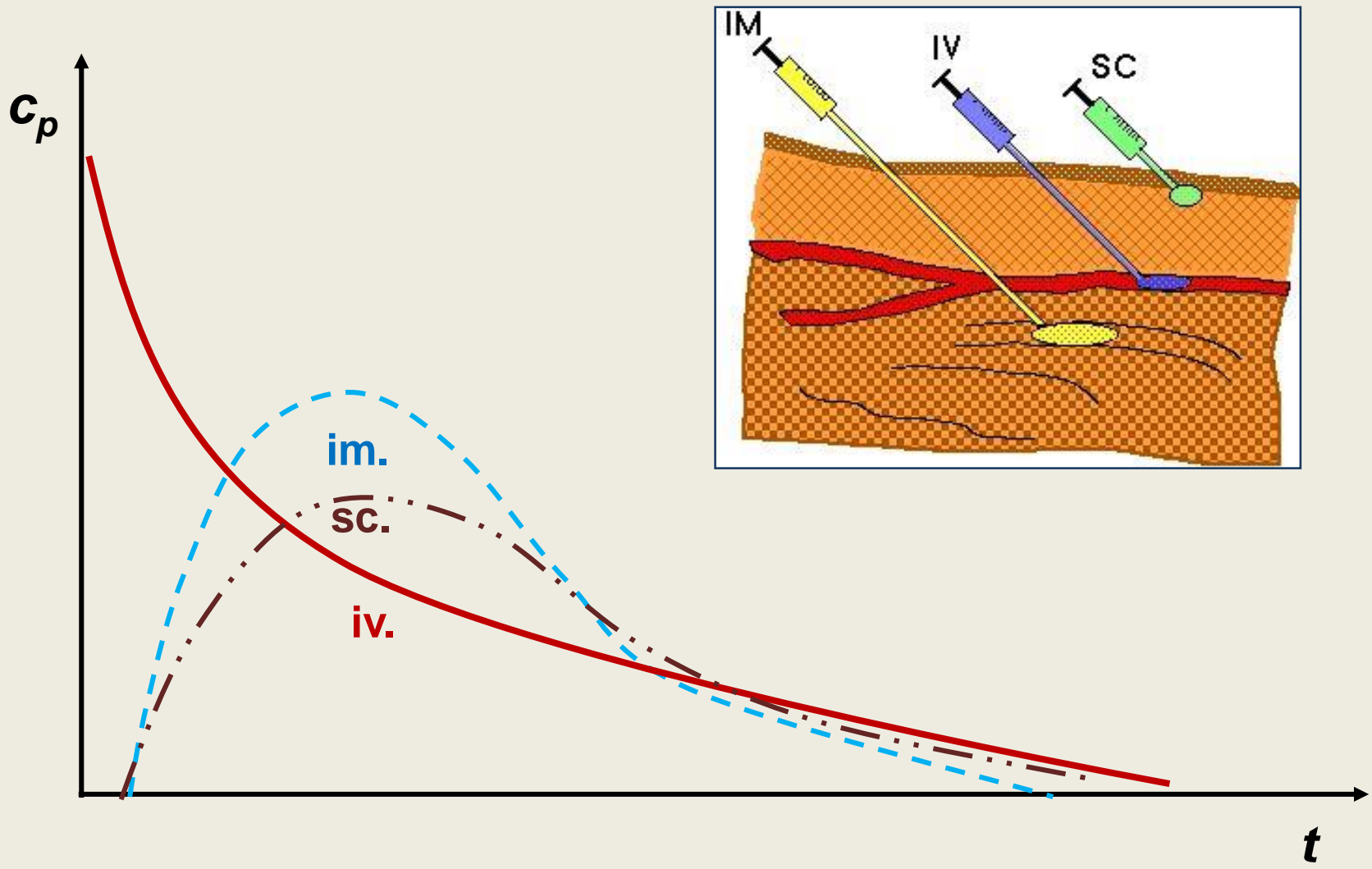

A parenterális bevétel

- **Intramuskuláris (im.)** – a hatóanyagot a vázizomba kell injektálni
- **Szubkután (sc.)** – a szubkután szövetbe juttatjuk a ha-t és innen történik az abszorpció
- **Intradermális (id.)** a bőr rétegei közé történik az injektálás
- **Intravaszkuláris (iv., ia.)**- közvetlenül szisztémás keringésbe kerül a hatóanyag
- **Intraperitoneális (ip.)** –hashártya alá
- **Intrakardiális** - szívbe
- **Intraartikuláris** - ízületbe

A parenterális bevétel

Abszorpció

Subcutan adás

Előnyök

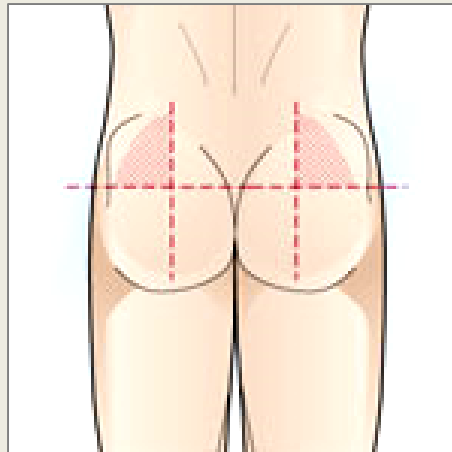
- **olyan hatóanyagok is alkalmazhatók, amelyek rosszul szívódnak fel a GI traktusban**
- **eszméletlen betegnek is**
- **nincs agresszív GI környezet**
- **nincs GI irritáció**
- **first-pass effect nem okoz problémát**
- **lassú és állandó hatás**
- **gyors megoszlás**
- **a beteg saját magának is tudja alkalmazni (inzulin)**
- **depot készítmény is előállítható**
- **érszűkítő egyidejű alkalmazása elnyújtja az abszorpciót (fogászat)**

Hátrányok

- **fájdalom érzékenység, irritáció**
- **rossz compliance**
- **sterilitás követelménye**
- **korlátozott helyi vérátáramlás esetén az abszorpció elnyújtott**
- **viszonylag gyors megoszlás miatt szisztémás mellékhatás lehetősége**
- **helyi szövetkárosító hatás léphet fel**

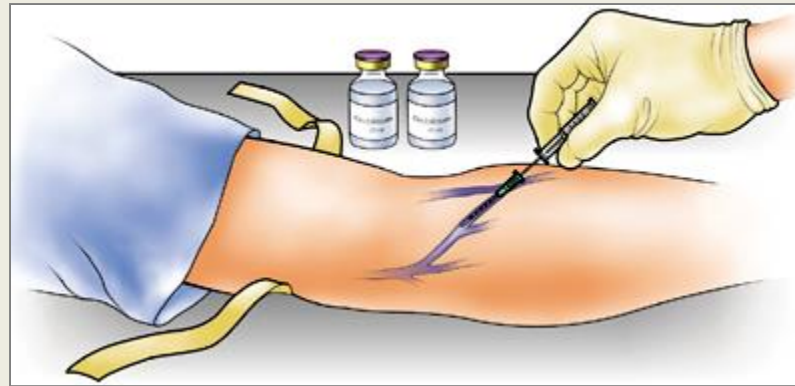
Abszorpció

Intarmuszkuláris adás

~~Abszorpció~~

Intravénás adás

Intravaszkuláris adás

Előnyök

- **gyors megoszlás**
- **first-pass effect nem okoz problémát**
- **olyan hatóanyagok is alkalmazhatók, amelyek rosszul szívódnak fel a GI traktusban**
- **injekció eszméletlen betegnek is**
- **nincs agresszív GI környezet**
- **nincs GI irritáció**
- **100% biohasznosulás**
- **csaknem azonnali hatás kialakulás**
- **infúzió formában nagy mennyiség is alkalmazható**
- **infúzió esetén beállítható az adagolási sebesség**

Hátrányok

- **invazív**
- **fájdalom érzékenység, irritáció**
- **sterilitás megkövetelt**
- **rossz patient compliance**
- **szakember kell**
- **sterilitás követelménye**
- **gyors megoszlás miatt szisztémás mellékhatás lehetősége**
- **embolizáció veszélye**
- **magas koncentráció gyors elérése**

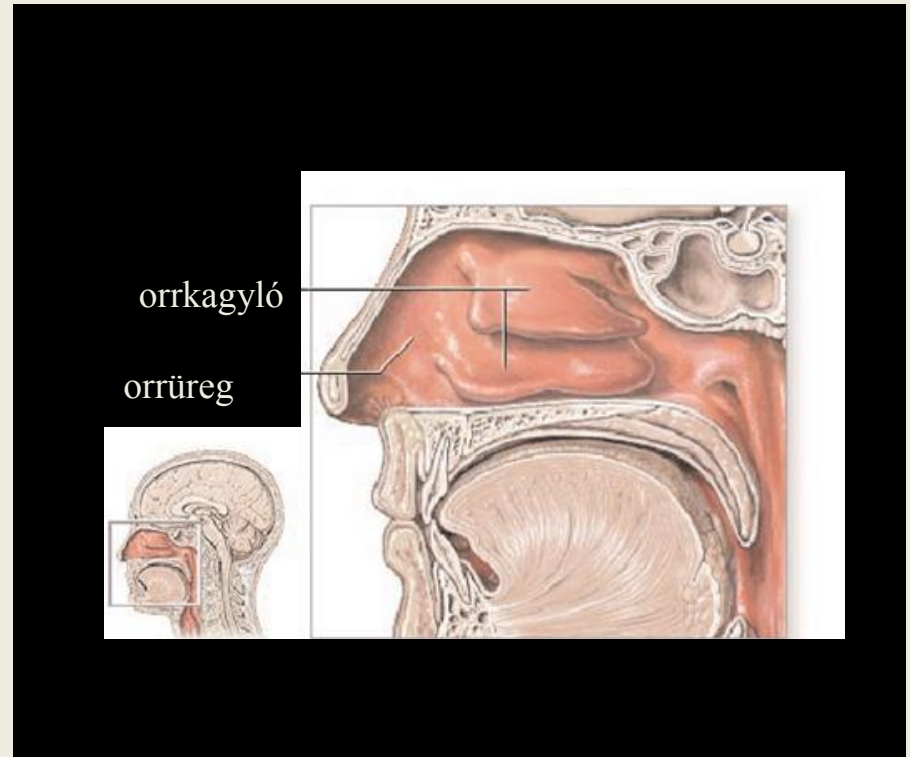

Légzőrendszer

- nasopharingeális
- tracheobronchiális
- pulmonaris

- Az alveoláris régió
  - nagy felületű (150 m²)
  - 1-2 sejt vastagságú, vékony réteg
  - vízdékony gázok és aeroszolok könnyen diffundálnak
  - átáramoltatott levegő mennyisége nagy, kb. 20 m³/nap

Orrüreg

Abszorpcióra az orrüreg erekkel bőséges ellátott laterális fala alkalmas (150 cm^2)

A készítményt az orr elülső részébe juttatva hosszabb tartózkodási idő érhető el, de alacsony a permeabilitás. Az hátsó régiójában fordított a helyzet.

Az adagolás módja és a készítmény tulajdonságai befolyásolják a tartózkodási időt.

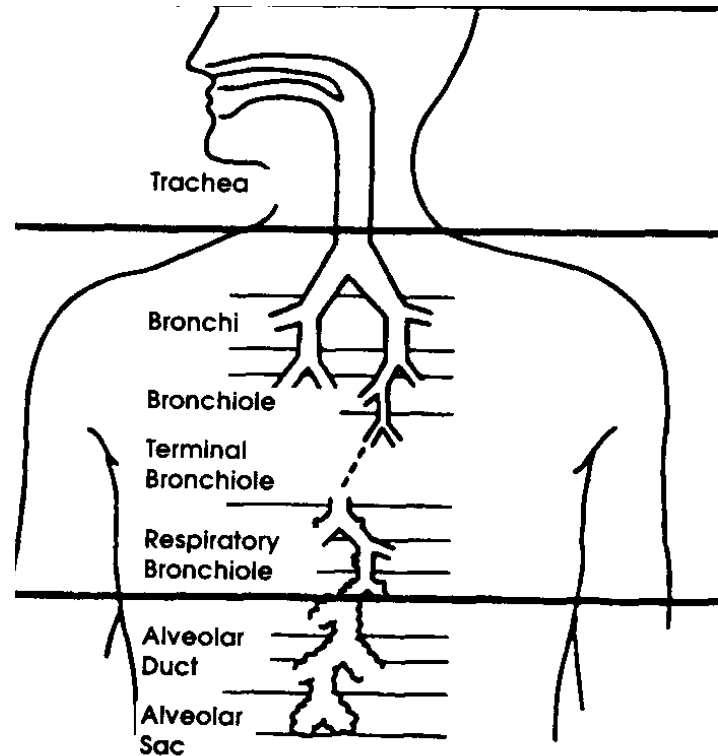
Abszorpció

- Felszívódás parenterálisan
  - Légzőrendszer

– nasopharingeális

– tracheobronchiális

– pulmonaris régió

Abszorpció

- Felszívódás parenterálisan
  - Légzőrendszer
- A szemcseméret hatás a lerakódásra
  - Nasopharingeális   5-30 μm
  - Tracheobronchiális   1-5 μm
  - Pulmonaris   1-2 μm

Abszorpció

- **Felszívódás parenterálisan**

- **Légzőrendszer**

- A hatóanyagnak az alveolo-kapilláris membránon kell átdiffundálnia, ami normálisan igen vékony, nagy felületű és vérellátása is jó, tehát a felszívódás gyors.
- a transzportot meghatározó tényezők: ventilláció, koncentráció gradiens (mértéke és iránya), alveoláris felszín, alveolo-kapilláris vastagság, pulmonális kapilláris keringés.
- (szteroidok, bronchodilatátorok adhatók így, valamint az) inhalációs anesztetikumok.

Inhalációs anesztetikumok

<http://greenhealthmagazine.org/anesthesia-and-the-environment/>

A NEW BREAKTHROUGH IN DIABETES CARE

EXUBERA® is an inhaled medicine that provides excellent control of your blood sugar.

For more information, please call **1-800-EXUBERA** or visit www.exubera.com.

EXUBERA®
(insulin human [rDNA origin])
Inhalation Powder

Afrezza – inhalációs inzulin

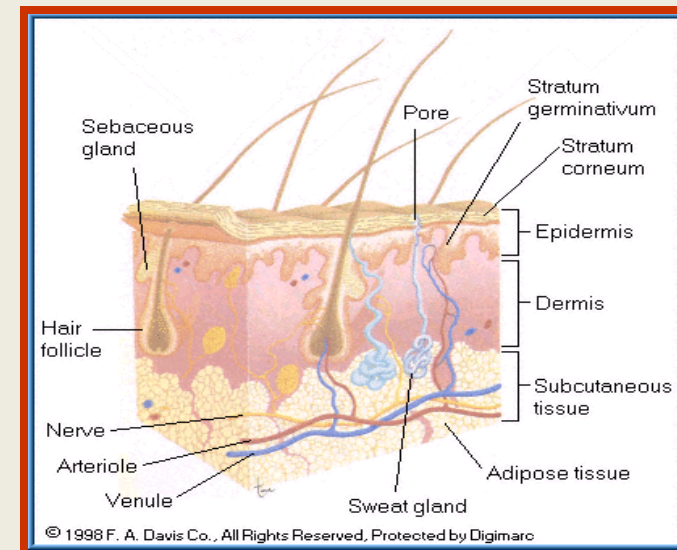

Dermális rendszer

Bőr szerkezete(három réteg)

- Epidermis
  - Stratum corneum-elszarusodott sejtek
  - tenyér, talp 400-600 μ m,
  - kar, hát, lábszár 8-15 μ m
- Dermis
- Subcutan réteg

Köszönöm a figyelmet!